

La invenció de Xina

Amb la traducció molt recent de Ramon Dachs i Anne-Hélène Suárez del llibre 'Cent un juejus de Xina Tang', Manel Ollé ha trobat l'ocasió per fer un repàs a les versions catalanes de literatura xinesa, i reflexionar sobre les versions directes i les adaptacions.

La fascinació per la poesia clàssica xinesa i japonesa ha estat una constant en la poesia europea i americana del segle XX. Poetes de sensibilitats molt diverses, en un ventall que inclou noms tan decisius per a la poesia contemporània com els d'Ezra Pound o d'Octavio Paz, han trobat en la poesia antiga de l'Extrem Orient un mirall d'expressió alhora remot i immediat.

En l'àmbit de la poesia catalana les versions de poesia xinesa de la dinastia Tang agafen un gruix considerable. Fins aquestes últimes dècades han predominat les versions indirectes, fetes a partir de traduccions més o menys literals o literàries de sinòlegs francesos i anglosaxons. Encara que d'entrada pugui semblar que traduir d'una traducció és un tipus d'operació amb un interès literari més aviat escàs, n'han destacat el valor veus tan autoritzades en la teoria de la traducció com les de Walter Benjamin –afirmant que la llengua del traductor és o pot ser més conscient i elaborada que la del creador– o George Steiner –reivindicant el valor de grans traduccions indirectes.

En aquest capítol de les traduccions indirectes, hi trobem Apel·les Mestres amb *Poesia Xinesa* (1925), un llibre de versions fetes a partir d'un coneixement remarcable de les traduccions dels sinòlegs francesos de la segona meitat del segle XIX i de principis del segle. D'altra banda, són especialment importants les "represes de temes xinesos" de Josep Carner, aplegades en el volum *Lluna i llanterna* (1935), basades en gran mesura en les afínades traduccions angleses del poeta i sinòleg Arthur Waley, o els dos primers llibres de poesia xinesa de Marià Manent, *L'aire daurat* (1928) i *Com un núvol lleuger* (1967), basades en un coneixement ampli i crític de fonts diverses, bàsicament anglosaxones. No podem oblidar en aquest capítol les que va realitzar Francesc Parcerisas de *Catai* (1915), un llibre de ver-

sions de poesies de Li Bai realitzades per Ezra Pound a partir de traduccions i anotacions pòstumes del sinòleg nord-americà d'ascendència catalana Ernest Fenollosa, un llibre que, segons alguns crítics, inaugura la manera de fer poesia més fecunda del segle.

Durant aquests últims anys han aparegut una sèrie de traduccions catalanes de poesia xinesa fetes a quatre mans, on la

tant en la mostra de poemes sobre cavalls del poeta Li He, que va traduir en col·laboració també amb Dolors Folch i que va publicar a la revista *Reduccions*, com en el recull *Cinquanta poesies de Du Fu* (1992). Una altra proposta de traducció és la de quatre poemes de Li Du que van publicar Joan Julià i Lai Lok Yee. Més recent és el recull de proses poètiques *Mala herba* (1995) de Lu Xun en versió catalana de Seán Golden i Marisa Presas. El projecte de translació de poesia xinesa més recent i extens és el que aquí presentem, *Cent un juejus de Xina Tang*, realitzat pel poeta Ramon Dachs i la sinòloga Anne-Hélène Suárez.

Què hi han trobat, els poetes del nostre segle, en la poesia xinesa de la dinastia Tang? La resposta no és tan òbvia com podria semblar: cadascú hi ha trobat el que hi anava a buscar. La llunyania en el temps, en l'espai i sobretot en els codis lingüístics i retòrics que definia aquesta poesia clàssica xinesa han fet possible que les traduccions i les adaptacions occidentals modernes apuntin a horitzons estètics i a poètiques força diferents a partir d'uns materials de partida comuns. Així, per exemple, té molt poc a veure el Li Bai d'Ezra Pound amb el de Josep Carner.

Mentre Ezra Pound provava d'eixamplar les virtualitats de la paraula poètica, buscant precedents del programa imaginista en el minimalisme sintàctic i en el joc d'imatges reverberant que caracteritza la poesia xinesa antiga, Josep Carner concebia la poesia dels Tang com un classicisme exòtic que li fornava de màscares i pretextos i on trobava formalitzada una concepció del món i de la paraula poètica perfectament assumibles, marcades per l'harmonia i l'acceptació del destí, i per la síntesi i la reticència elusiva en l'expressió. Per la seva banda, Marià Manent trobava en la poesia xinesa el mateix paisatgisme subtil i el mateix sentiment de la natura que travessen la seva obra. Al seu torn, Joan Ferraté ha optat per traduir amb

En l'àmbit de la poesia catalana les versions de poesia xinesa de la dinastia Tang agafen un gruix considerable. Fins aquestes últimes dècades, han predominat les versions indirectes, fetes a partir de traduccions més o menys literàries de sinòlegs francesos i anglosaxons.

col·laboració directa del sinòleg coneixedor dels mecanismes del poema original ha trobat un complement idoni en la capacitat de reformulació literària del poeta. Les traduccions de poemes de Wang Wei, que van realitzar en col·laboració Marià Manent i Dolors Folch en el recull *Vell país natal* (1986), abandonaven l'aproximació global al conjunt de la poesia xinesa dels Tang percebuda com un tot indiferenciat i apostaven per l'aproximació a un únic autor. Una opció similar va seguir Joan Ferraté,

ARXIU

rigor formal els poemes més llargs, narratius i circumstanciats, més determinats per la biografia i la història.

Ramon Dachs i Anne-Hélène Suárez han triat l'opció de centrar-se en un gènere poètic molt característic de la poesia de la dinastia Tang, el jueju, poema format per un únic quartet amb versos de cinc o set síl·labes. Es tracta del gènere on millor s'aprecien les qualitats de síntesi i la capacitat de suggestió de la poesia xinesa. Amb una tensió dramàtica basada en el paral·lelisme i en el gest mínim, cada vers traça un recorregut que ens duu de l'obertura a la resolució. Aquests poemes breus xinesos van ser els antecedents directes del *haiku* japonès, un breu incís de tres versos i disset síl·labes amb un impacte immediat que Matsuo Basho va basar en la imatge de les ones que s'expandeixen al voltant de la pedra que cau en un estany. La descripció estilitzada i el·líptica d'escenes i de paisatges evoca els dinamismes de la natura i de l'esdevenir i alhora es projecta enllà com una fletxa:

Avanç de 'Cent un juejus'

山僧對棋坐。局上竹陰清。映竹無人見。時聞下子聲。

池上二絕

Vora l'estany

BAI JUYI

Dos monjos juguen als escacs a l'ombra fresca dels bambús. Entre les canyes no se'ls veu, només se'ls sent moure les peces.

臨終詩

暫榮暫悴石敲火。即空即色眼生花。許時爲客今歸去。大曆元年是我家。

L'immediat final

CUI XUANLIANG

Prosperitat i adversitat, fugaç espurna que floreix davant els ulls, miratge buit on hostatjar-se un breu instant, fins al retorn al punt primer que clou el temps d'aquest sojorn.

日出籬東水。雲生舍北泥。竹高鳴翡翠。沙僻舞鷗鷺。一作鷗鷺。

絕句六首

Sis juejus (1r)

DU FU

Amb sol ixent al riu, a l'est del clos, i boira alçant-se al llot, al nord del jaç, els blauets canten sobre els alts bambús, les grues ballen als deserts sorralts.

兩人對酌山花開。一杯一杯復一杯。我醉欲眠卿且去。明朝有意抱琴來。

山中與幽人對酌

Brindant amb l'ermità

LI BAI

Bebem tots dos enmig dels monts, les flors obrint-se,
un got, i un altre got, i un got un altre cop
fins que, borratxo, vull dormir: —Marxeu, si us plau,
podeu tornar, vós i el llaüt, demà al matí.

Present de comiat (i 2)

DU MU

Tan commogut estic, que semblo indiferent;
amb la copa al davant, sóc incapaç de riure.
Sol·lícita, l'espelma es plany del comiat
i plora per tots dos fins a la matinada.

自君之出矣。不復理殘機。思君如滿月。夜夜減清輝。

賦得自君之出矣

Des que partíreu

ZHANG JIULING

Des que partíreu, mon senyor,
no tinc govern de l'obrador.
Pensant en vós, com lluna plena
vaig minvant nit rere nit.

多情卻似總無情。唯一作但覺尊前笑不成。蠟燭有心還惜別。替人垂淚到天明。

贈別二首

sentim com dos monjos juguen a escacs rere unes canyes de bambú pel soroll que fan quan mouen les peces.

Poemes de comiat i de lament per l'absència de l'estimat, poemes d'exili i de frontera traspassen els límits del tòpic literari i ens arriben en aquestes versions amb tota la seva força evocativa. La llarga experiència d'Anne-Hélène Suárez com a traductora de literatura xinesa combinada amb la depuració poètica de l'estil de Ramon Dachs han donat com a resultat una sèrie de versions excel·lents, ajustades a l'alè dels originals, que sense violentar els procediments poètics de la pròpia tradició, els duen a un territori inèdit. Va escriure Roman Jakobson que "sigui quin sigui l'abast del seu imperi, la poesia és per definició intraduïble. Únicament és possible la transposició creadora". En aquest *Cent un juejus de Xina Tang* trobem un exponent plenament reeixit d'aquest plantejament creatiu.

豫

Manel Ollé

Bibliografia recent:

- W. Wei. *Vell país natal*. Trad. de M. Manent i D. Folch. Empúries, 1986.
- Du Fu. *Cinquanta poesies de Du Fu*. Trad. J. Ferraté. Quaderns Crema, 1992.
- Li Du. *Quatre poemes de Li Du*. "Quaderns de Ponent", núms. 3/4. Trad. J. Julià i L. Lok Yee. Lleida, 1983.
- Lu Xun. *Mala herba*. Trad. S. Golden i M. Presas. Eds. 62. Barcelona, 1995.
- R. Dachs i A. Suárez. *Cent un juejus de Xina Tang*. Alfons el Magnànim. En venda l'1-XII-97.